

Cherson från ockupation till befrielse

Oblasthuvudstaden Cherson ockuperades tidigt av ryska styrkor, redan i början av mars 2022. Detta var den största stad som ryssarna lyckats inta under invasionen av Ukraina som påbörjades 24 februari.

Den huvudsakligen rysktalande befolkningen i Cherson visade redan från början, med demonstrationer, att man var emot ockupationen.¹ Dessutom flydde under våren en stor del av stadsinvånarna. Inte desto mindre genomförde de ryska myndigheterna hastigt och lustigt, mellan 23 och 27 september, s k folkomröstningar för anslutning till Ryssland i de ockuperade områdena. Officiellt meddelade ryska medier att över 96% röstade ja och 30 september meddelade Putin att man annekterat områdena, däribland Cherson-regionen.

Men under tiden hade de ukrainska styrkornas tryck på den del av Cherson-regionen som ligger på högra stranden av Dnipro-floden, och begränsade de ryska styrkornas underhåll bl a genom att förstöra de flesta broarna över floden. Det var nog detta som fick ryssarna att snabbt anordna omröstningar. Men de insåg nog redan då att det var ohållbart att stanna kvar och 9 november (dvs bara en dryg vecka efter den officiella annekteringen) beordrades de ryska styrkorna att dra sig tillbaka. Två dagar senare tog Ukraina över kontrollen av staden.²

Den första av de två artiklarna nedan handlar om Cherson under ockupationen, den andra om staden efter befrielsen. Båda översatta av Björn Erik Rosin.

Innehåll

Libération	1
<i>Cherson under rysk ockupation: Åtta månader av skräck</i>	1
New York Review of Books	3
<i>I Cherson</i>	3
Lästips	7

---

¹ Se följande klipp som visar antiryska demonstrationer i mars resp. april:

<https://www.youtube.com/watch?v=gSIA47kkUMs> och https://www.youtube.com/watch?v=xY_LjsOTVhI

² För fler detaljer om Cherson, se avsnittet ”2000-talet” i [svenska Wikipedia om Cherson](#) eller engelska motsvarigheten: <https://en.wikipedia.org/wiki/Kherson>

Libération

Cherson under rysk ockupation: Åtta månader av skräck

Morgan Bona

Libération, 20 november 2022

Arresteringar och godtyckliga interneringar, misshandel, tortyr ... I den ukrainska stad som befriades i början av november ger invånarna en isande bild av de ryska övergreppen.

Bakom den metallgrå huvudingången krönt av taggtråd finns mardrömmens grotta för invånarna i Cherson. Teploenergetyktiv-gatan 3 var ett av elva center där ukrainare satt inspärrade av de ryska styrkor som ockuperade deras territorium i åtta och en halv månader. ”Jag hörde tjut när jag gick förbi med mina hundar”, säger en boende i kvarteret som minns promenaderna med sina båda bulldoggar förbi den kusliga två våningar höga byggnaden. På åklagarkontoret undrar han: ”Stämmer det att ryssarna målade orm väggarna med blod?” Tjänstemannen svarar undvikande: ”Utredning pågår”.

Inne i byggnaden verkar kylan ha låst fast kaoset. På en vägg har någon skrivit det ryska ordet för ”heder”. Längre bort, på gatuplanet, ligger de tre förhørsrummen på rad. I ett av dem står fortfarande två stolar på parkettgolvet, i nästa har möblerna välts omkull. ”Ni ser ju att det är blodspår”, säger Andriy Kovalenko, chef för avdelningen krigsförbrytelser på åklagarämbetet i Cherson och lyser med ficklampan på sin mobiltelefon på bruna fläckar på väggen. ”Och där har vi märken efter batonger.”

Ljudet av flera artillerisalvor får honom att rycka till, han rusar in i den mörka korridoren. Han är orolig för att byggnaden ska bli ett mål för den ryska armén i syfte att förstöra bevis. Materiel samlade i tre papperssäckar ligger på golvet i väntan på att föras bort. Efter att ha genomsökt första våningen öppnar utredarna mot den våning där de tjugotre celler finnas som de ryska trupperna använde som arrestlokaler. Han tar på sig sin blå rock igen och säger: ”Fyra kategorier hamnade här: civila misstänkta för att vara lojala med Ukraina, civila som tjänstgjort i armén, anhöriga till militärer och nuvarande eller före detta poliser.”

”Jag hade tur, de slog mig bara”

Anatolij, 50, tillhör den första gruppen. Han är föreståndare för en affär som säljer elektronisk utrustning och han och en vän arresterades på arbetsplatsen den 13 september, lite mer än ett halvår efter att ockupationen av Cherson inletts. Den dagen anlände fem maskerade personer i två bilar. Männen från Moskva gick noggrant igenom allt i byggnaden och hittade då två vanliga varor, som Anatolijns chef importerat från de av Ukraina kontrollerade områdena. De bad honom tala om vem som försett dem med varorna. Anatolij kände bara till deras förnamn, inget mer. Hans svar bedömdes som otillfredsställande och han blev arresterad.

”De satte på mig en luva och drog ner den över ögonen på mig för att jag inte skulle se vart de förde mig. De tog min telefon och lade den i en säck där det fanns många andra som hela tiden ringde. Jag var rädd men visste att det här var något rätt vanligt. Fem av mina bekanta hade redan suttit anhöllna två-tre dagar”, säger han där han tillsammans med sin hustru står på en låg mur vid en skola i de folkliga kvarteren i Cherson. Hustrun avbryter honom: ”När jag fick veta vad som hänt blev det helt kaotiskt. På *Kommandanturen* [öknamnet på den ryska polisens högkvarter under ockupationen] bad de mig komma tillbaka om tre dagar. Sedan gick jag till arresthäktet och då fick jag veta att Anatolij befann sig där.”

En tår rinner nerför Anatolijns högra kind. Irina klappar honom på ryggen med ett brett leende. Denne infödde Chersonbo fick tillbringa fjorton dagar på Teploenergetyktiv-gatan 3. Inspärrad

med sex eller sju personer i en cell avsedd för tre. Bara två gånger fick han komma ut. Det första förhöret var våldsammast. ”Jag hade tur, de slog mig bara. Varje gång de ställde en fråga slog de mig med en käpp på axlarna och benen utan att ens invänta något svar. Det hände aldrig igen.” Vid ankomsten hade de övriga fångarna talat om vad som gällde för att överleva. Man måste kunna ryska nationalsången och varje gång en vakt öppnade dörren ropa: ”Slava Ryssland, Slava Putin, Slava Tjoigu”, leve Ryssland, leve Putin, leve Tjoigu, den ryske försvarsministern. ”Om någon av oss inte reste sig, tittade på vakten eller vägrade säga det, ja då kunde hela cellen bli bestraffad.” Anatolij frigavs först dagen efter att folkomröstningen, som anordnades illegalt mellan den 23 och 27 september, om att ansluta Cherson till Ryska federationen avslutats. I häktet tvingade de ryska soldaterna honom att rösta ”ja”. ”Där var ett nej inte något som gick att acceptera.”

”Det hördes skrik i smärta”

Mykola, 58, arresterades av ryska gardet, en elitsoldatenhet, på kvällen den 17 augusti tillsammans med Ivan, 40, hustruns son från ett tidigare äktenskap. Deras hus och lägenheter hade genomsökts redan den 13 och 15 augusti. De ryska soldaterna var ute efter informationer som Ivan kunde ha tillgång till. De hade fått korn på honom via en telefon där det fanns information om de ryska ställningarna och det materiel man använde. De båda männen skildes åt och Mykola utsattes för samma behandling som Anatolij: ”en luva som luktade vidrigt” över ansiktet, ”slag med batong på axlar och rygg”, ”plaströr över benen”. ”Jag är säker på att det var specialister som utförde detta för trots våldet knäckte de inget på oss”, säger Mykola med mild stämma i skenet av ett stearinljus som lyser upp hans plågade anletsdrag.

Första natten i arrest kunde Mykola inte sova. ”Det hördes skrik. De varade fram till niotiden eller tiotiden på kvällen och började om vid niotiden på morgonen. Det var inte bara karlar som skrek, jag hörde kvinnor också.” Nästa dag, vid åttatiden på kvällen, blev han till sin stora överraskning frigiven tillsammans med Ivan. De ryska myndigheterna lämnade tillbaka deras mobiltelefoner och de datorer man tidigare tagit i beslag med några varningens ord: ”Vi håller ögonen på er”. En vecka senare kom de för att hämta hans styvson, som inte hade tänkt vänta på dem: den 24 augusti hade han tagit sig över till de av Ukraina kontrollerade områdena.

Framtvingade bekännelser

Alla hade inte samma tur. Maxim³, pensionerad polis och medlem av hemvärnet i Cherson blev arresterad tre gånger: i mars, i mitten av juni och i slutet av juli. Första gången handlade det om ett banalt samtal, andra gången blev det mer kraftfullt. Ett team från FSB (den ryska underrättelsetjänsten) trängde in hos honom i gryningen för att göra en husrannsakan. Putins mannar satte en säck över hans huvud, tejpade fast den vid ögonen och band fast honom. Det blev en lång färd i bil för att förvirra honom. Väl framme kände Maxim omedelbart igen huvudpoliskontoret, där han tjänstgjort 25 år. Han fick sitta ensam en vecka i en av tio celler. I granncellen hörde han tre personer bli misshandlade för att en av dem på öppen gata i närmast skämtsamt ropat ”Slava Ukraina”, leve Ukraina.

Varje dag blev Maxim förhörd i ett rum där stolen satt fast i golvet. ”De hotade mig med ett järnrör och sade: Fattar du vad det här är? Jag sade att jag gjorde det och då frågade de mig igen: Fattar du att om du inte svarar korrekt kommer vi att slå dig? Och så fort jag började svara slog de mig.” På sjunde dagen beordrade Kremles vakthundar honom att utantill lära sig en text där det hette att de ukrainska militärerna tvingat honom att ansluta sig till hemvärnet, att den ukrainska armén var djävulsk och att president Volodymyr Zelenskyj var en förbrytare. ”Om jag inte exakt upprepade detta hotade killarna med att ge min fru som mat till

³ Polisens verkliga namn har här bytts ut.

uthungrade soldater, att våldta min 18-åriga son med en flaska och sedan kasta kroppen i en sjö.” Den tidigare polisen, 51, fördes till en presskonferens i en byggnad där den ryska militära förvaltningen installerat sig. Där fick fem andra medlemmar av hemvärdet svara på frågor av ryska journalister. Alla upprepade vad deras fångvaktare bestämt uppmanat dem att säga och blev sedan frigivna.

”Knäckta ben, sår, blåmärken”

Men lidandet upphörde inte därmed. Den 31 juli, dagen efter Maxims bröllopsdag, blev han arresterad igen. ”Vi låg och sov när en maskerad man lutade sig över mig och beordrade mig att stiga upp”, säger hustrun Sasja. ”De förde ut min man i trädgården och misshandlade honom. Vår hund slutade inte att skälla. En av ryssarna rådde mig att få tyst på honom, annars skulle han få en kula i huvudet. Jag svarade att hemma hos oss var det vi, inklusive hunden, som bestämde.” Sen blev maken förd till Teploenergetyktiv-gatan 3. Där fick han sitta en månad i en fängelsehåla tillsammans med sju andra. Första veckan blev han torterad i en och en halv timme varje dag. De som utförde tortyren använde sig endera av en gammaldags elpistol eller andra former av elektrisk tortyr. ”Jag utsattes för eltortyr kring öronen, på underarmarna, på insidan av knäna och könsorganen.” Sasja brister i gråt när maken nämner den sista detaljen. ”Men herregud, det har du inte talat om för mig.” Elpistolen orsakade brännmärken på huden.

Märken som Sergej, en av de få läkare som fortsatt att tjänstgöra under ockupationen, konstaterat på ett stort antal patienter. ”Bara män med knäckta ben, sår och blåmärken.” På Teploenergetyktiv-gatan 3 kom alla medel till användning för att tortera de anhållna, inklusive våldtäkt enligt Maxim. ”En dag i korridoren när de förde mig till förhör hörde jag en ryss säga till en annan: Håll batongen i skaftet för änden är full av skit.” Från kommissariat till interneringsläger var misshandeln systematisk. Berättelserna följer på varandra och handlar om samma metoder. Enligt Alexej, en av de ukrainska poliser vi träffade i Cherson, hade cirka tio personer kommit sedan de ukrainska myndigheterna åter öppnat det kommissariat han tjänstgjorde på för att vittna om anhållandena och tortyren. En summa som kan komma att öka exponentiellt de närmaste veckorna när den terror skingrats som ryssarna kvävt Cherson i. ”Vi hörde hur det skreks men kunde inget göra. Vi var så rädda att vi också skulle råka illa ut”, säger Daria med bruten stämma och trött blick i kassan på det snabbköp som ligger bredvid Teploenergetyktiv-gatan 3, och dit Putins män gick för att handla. ”De ryssarna har gjort sig förtjänta av mer än fängelse.”

New York Review of Books

I Cherson

Tim Judah⁴

New York Review of Books, 19 november 2022

När de ryska truppernas retirerade från Cherson lämnade de staden utan el, vatten och mobiluppkoppling. Det innebar slutet på ett långt kapitel i kriget i Ukraina.

När vi började gå nerför trapporna blev luften varmare och fuktigare än i den svala Sankta Katarina-katedralen ovanför oss. Fader Ilija hade slitit upp de tunga luckorna till valet där Grigorij Potemkin begravdes 1791. Potemkin var furste, general och älskare till den ryska kejsarinnan Katarina den Stora och hade överlämnat Krim till det ryska imperiet, grundat Cherson och planlagt koloniseringen av vad som idag är södra Ukraina. I skenet från en lampa

⁴ Tim Judah är författare till *In Wartime: Stories from Ukraine* (Penguin 2016). Han har rapporterat från krig på Balkan, Afghanistan, Irak, Armenien och Niger.

kunde vi se den låga estrad hans kista vilat på tills ryska soldater förde bort den för två veckor sedan. Den officiella motivringen var för ”att skydda den”. Fader Ilija bara fnyste.

En kvarts promenad bort pågick firandet fortfarande på det stora torget i Cherson. Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj hade precis gjort ett oannonserat besök för att delta i en högtidlig ceremoni med flagghissning. Fyra dagar tidigare, den 10 november, hade Ryssland gjort sin förödmjukande reträtt från staden, som man erövrade i mars och olagligt annekterat i september. Nästa dag återvände de ukrainska styrkorna. De hade drivit bort ryssarna genom att stärka stryngreppet över staden och förstört försörjningslinjerna över den mäktiga floden Dnjepr. I fjärran kunde vi höra artilleri och vad en del uppgav vara ljudet av en ukrainsk patrull i färd med att rensa området på bomber. Ryssarna hade nu förskansat sig i mer lätt-försvrade positioner några hundra meter bort på andra sidan floden, som längre ned mynnar ut i Svarta havet och delar Ukraina mitt itu.

”Jag kom bara förbi för att få internet och ringa min son”, sade Tatjana, en elegant 58-årig kvinna med en Pradaväska och en svart kapp i fuskpäls. Hon ville inte säga sitt efternamn.

Firande på torget i befriade Cherson Foto: [Pickup-Jonas](#),

När ryssarna retirerade från Cherson tog de farväl genom att förstöra infrastrukturen. I staden finns inget rinnande vatten, värme, el eller normala telekommunikationer. På måndagen hade en mobilmast rests på torget och många hade samlats i försök att få en signal. Tatjana hade arbetat i den kommunala serviceavdelningen till i april då ryssarna kastade ut henne och hennes kollegor ur byggnaden. De hade vägrat samarbeta och ryssarna hade därför tagit in nykomlingar, bl a personer från det närliggande Krim, som Ryssland annekterade 2014, för att sköta deras arbete. Nu, sade hon, hade de människorna med säkerhet flytt eller evakuerats. Kollaboratörer med ryssarna riskerar arrestering och att ställas inför rätta.

När jag frågade om vägen till katedralen vände hon tvärt på klacken och bad mig komma med. Vi gick genom parken, passerade tv-tornet som ryssarna fällt strax innan de gav sig av.

På ett träd satt en notis daterad 25 juli: någon ville ha information om sin far, som blivit ”kidnappad igen”, den här gången på väg till arbetet. Vi gick förbi en bänk med en liten ukrainsk flagga målad på den. Ukrainska motståndsaktivister hade funnits på plats, berättade Tatjana, och det kunde mycket väl vara de som lämnat ett trotsigt märke efter sig. Viktigare var att de också försett de ukrainska trupperna med information.

Fader Ilija, 39 år gammal och med välansat skägg, var ivrig att få prata. Som alla andra sade han att de åtta månaderna av rysk ockupation präglats av ihållande rädsla. Även om hans gren av ortodoxa kyrkan fortfarande är knuten till Moskva gav han inte uttryck för annat än förakt för de ryssar som ockuperat Cherson. Simon Sebag Montefiore, brittisk historiker och författare till en biografi över den Potemkin⁵ som Vladimir Putin beundrar så mycket, har skrivit att den ryske ledaren sedan länge är ”besatt av Potemkins erövring av Krim och Ukraina”. I den fuktiga kryptan sammanfattade fader Ilija den gapande klyfta som uppstått mellan ukrainare och ryssar. ”De kom hit som bin till honung”, sade han om de soldater som flockats till Potemkins marmorgrav. ”De intalade sig själva att de var Potemkin och Katarina. Vi ser på dem som historia, men de ser på det som ideologi.”

Tillbaka på torget anslöt sig Tatjana till de flera hundra människor som ville ha ett lösenord för internet, som höll upp sina telefoner och viftade omkring med dem för att kunna fånga en signal. På andra sidan torget fanns fortfarande ryska affischer fasttejpade på insidan av fönstren till den stängda kommunala byggnaden. Den grövsta visade en mamma i en traditionell klänning med blå broderier. Tätt intill sig höll hon dottern iförd samma typ av klänning i rött och med blommor i håret. Texten på affischen löd ”Mot framtiden – med Ryssland”, en sammanfattning av Putins villfarelse om att ukrainarna – eller Lillryssar som det en gång hette – borde vara glada över att vara tillbaka i Moder Rysslands varma famn.

Längre ner på gatan, bland butiker som varit stängda sedan i mars, var några av dem öppna. I dunklet träffade jag Julija Baranova, 48, som såld kosmetika, parfym och tvål. Ryska soldater hade kommit och köpt deodoranter av henne, sade hon, ”och om man inte log mot dem var de missnöjda!”. Hon sade att när ryssarna kom ”trodde de sig att vi väntat på dem som befriare ... Herregud, aldrig i livet!” och vände bort huvudet som för att spotta. När jag frågade om hon kände till någon som stött ockupationen pekade hon mot en av blomsterkioskerna precis utanför. Ägaren hade kommit ”i all hast” för att ta med sig sina tillhörigheter innan hon flydde. Ryska soldater hade också varit i butiksområdet och ”rusat omkring som råttor” och köpt mat och kläder på väg bort från staden.

På en mur i närheten satt Vlad Poloz, som studerat elektromekanik före ockupationen. *Kadyrovtsyj* – ryska soldater från Tjetjenien – hade ockuperat universitetet, men den byggnad de tagit in i utsattes för ukrainsk granatbeskjutning. Många i Cherson berättade att de mest hållit sig hemma av rädsla för de ryska trupperna, men Poloz hade trotsigt promenerat förbi universitetet. Soldater hade arresterat honom och släpat iväg honom till förhör med en svart påse över huvudet. De misstänkte att han informerade ukrainska styrkor om ryssarnas positioner. Han blev inte misshandlad och släpptes snabbt, men för varje dag som går kommer berättelser om tortyr och mord i händerna på ryssarna. Den mest kände som försvunnit är Igor Kolychajev, borgmästare i Cherson, som vägrade samarbeta och som inget hörts av sedan han den 28 juni arresterades.

Trettio två kilometer från Cherson, i den befriade byn Blahodatne, sade bybor att två där arresterats och försvunnit. En man i femtioårsåldern, Volodymyr Saramov, berättade att en rysk soldat, ”full eller hög”, stulit hans potatis, inklusive den sättpotatis han bett att soldaten skulle lämna kvar. Soldaten hade avlossat en salva och knäckt fingrarna på Saramov. 1932

⁵ Svensk övers. *Potemkin och Katarina den stora* (St-m 2005)

och 1933 då sovjetiska dam kom för att ta hand om minsta vetekorn och matsmula från bönderna i Ukraina ledde det till katastrofen när de också roffade åt sig det utsäde som var avsett för nästa år. Nära fyra miljoner i Ukraina dog under *Holodomor*, den av människor skapade hungersnöd som allmänt anses ha haft som syfte att krossa alla rester av motstånd mot sovjetmakten från de ukrainska bönderna.

Flera dagar i september anordnade ryssarna en folkomröstning i de ockuperade regionerna, där man frågade befolkningen om man ville ansluta sig till Ryssland. När det var klart meddelades att 87,5 procent av dem som röstat i Cherson sagt ja till annekteringen. Det var förstås en cynisk fars. Kollaboratörer ledsagade av soldater hade kommit och knackat på med en genomskinlig valurna. Alla jag talade med sade att de låtsats inte vara hemma. Tatjana sade det främst varit äldre som röstat och som på ett märkligt sätt kopplade samman Putins Ryssland med deras ungdoms Sovjetunionen. Hennes slutsats var att precis som unga människor inte har rösträtt borde inte gamla ha det heller.

”De tvingade folk att rösta”, sade en kvinna i en folkmassa i Blahodatne som kommit för att berätta vad de varit med om. Nadezjda Burlatjenko, 45, sade att hon frågat, ”kommer ni att döda mig om jag röstar nej?” och fått försäkringar om att hon inte skulle bli avrättad. Hur som helst tog ingen valresultatet på allvar. De slutliga beräkningarna var helt påhittade, sade de. Dessutom hade hundratusentals flytt undan ockupationen och eftersom de begett sig över till ukrainskt territorium var det uppenbart på vems sida de var.

Ett nät av skyttegravar strax utanför byn var fyllda med skräp: tomma plastflaskor, juiceförpackningar, plastbestick, tepåsar, sovsäckar och öppnade burkar med konserverad röd paprika. Ryska soldater hade sovit i den lokala skolan och dragit ut madrasserna i trapphuset för att skydda sig mot ukrainsk beskjutning. Innan de flydde hade de lämnat efter sig meddelanden på svarta tavlorna: ”*Chochols* [ett nedsättande uttryck för ukrainare], bögdjävlar. Ni dödar fredliga människor, kvinnor, barn och gamla. Vi ses i helvetet och där kan ni inte komma undan oss!”

Enligt major Sergiy Tsegotskyj från Ukrainas 59 motoriserade brigad hade ryssarna lämnat kvar ett tjugotal egna stupade i skyttegravarna i Blahodatne. ”Du skulle ha sett huvudet vi hittade i en stridsvagn”, sade han. Som fallet var i Kyiv i början av den ryska invasionen hade många soldater varit burjater, en främst buddhistisk etnisk minoritet från östra Ryssland. Tsegotskyj pekade på en grav med ett träkors. ”Byborna vet vem det var” och förklarade att utredare av krigsförbrytelser snart skulle gräva upp gravarna i den nyligen befriade regionen. Det föreföll logiskt att den som låg begravd där var en av de båda män som ryssarna släpat bort i jakten på alla som kunde misstänkas för att informera de ukrainska styrkorna om ryska positioner och trupprörelser.

På vägen till Mykolaiv, sex mil från Cherson, den 15 november stannade vi vid en vägspärr. Jag satt i bilen och läste Anne Applebaums bok om *Holodomor*.⁶ Plötsligt hördes ett tjutande ljud som av ett jetplan på låg höjd. Nej, sade alla i närheten, det var en kryssningsrobot, en av de över nittio som ryssarna den dagen riktade mot viktig infrastruktur. Samma kväll återvände jag till Odessa och vaknade nästa morgon utan ström. Tre dagar senare har den återkommit bara någon enstaka stund, någon timme i taget.

Ryssarnas reträtt från Cherson innebär att ett tredje kapitel är avslutat i berättelsen om detta krig. Det första slutade med deras reträtter i mars och april från området i närheten av Kyiv, det andra i september när man fick lämna Charkiv. Men nästa kapitel kan bli annorlunda, mindre en berättelse om soldater och frontlinjer än ett lurpassande medan Ryssland försöker få ukrainarna att underkasta sig genom att få dem att frysa.

⁶ Sv. övers: *Röd hungersnöd: Stalins krig mot Ukraina* (St-m 2019)

På Jela, en chic restaurang i Odessa, pratade jag med en advokat, Michaylo Gorbatov. Vår diskussion sträckte sig i stort över det gångna seklet av Ukrainas historia: revolutionen, inbördeskriget, Holodomor och andra världskriget, då sammanlagt miljoner människor dödats. Sedan om den sovjetiska repressionen, kärnkraftskatastrofen i Tjernobyl och umbärandena på 1990-talet efter Sovjetunionens fall. Hans slutsats var att om hans föräldrar, far- och morföräldrar och släktingarna dessförinnan ”överlevt all denna skit, varför skulle inte vi kunna göra det också?”

Lästips

Federico Fuentes samtalar med ukrainska socialisten Hanna Perechoda: [Om ukrainsk identitet, språkfrågan och Donbas: "Invånare i Cherson hälsar ukrainska soldater på ryska"](#)

Fletcher, Gallegos, Rogers: [Ukraina, självbestämmande och den nationella frågan](#)

Daria Saburova: [Frågor om Ukraina](#)

Redaktionen för tidskriften *Against the Current*: [Klarhet om Ukraina](#)